

Практичне заняття 8 Право на справедливий суд

Джерела:

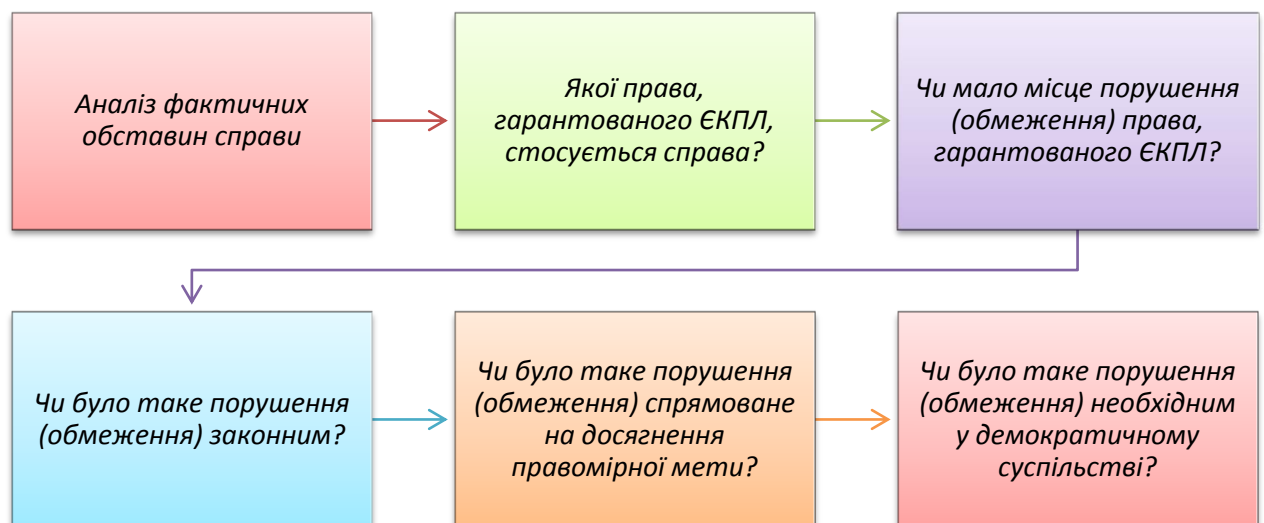
1. [Конституція України](#)
2. [Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод](#)
3. [Загальна декларація прав людини](#)
4. [Міжнародний пакт про громадянські і політичні права](#)
5. [Нільсен проти Данії](#)
6. [Курт проти Туреччини](#)
7. [Штегмюллер проти Австрії](#)
8. [Вемгофф проти Німеччини](#)
9. [Мацнеттер проти Австрії](#)
10. [Летельєр проти Франції](#)
11. [Броуган \(Brogan\) та інші проти Сполученого Королівства](#)
12. [Харченко проти України](#)
13. [Олександр Волков проти України](#)
14. [Бурмич та інші проти України](#)

Теоретичні питання:

1. Поняття права на справедливий суд в цивільному аспекті
2. Поняття права на справедливий суд в кримінальному аспекті
3. Критерії визначення «справедливого суду»
4. Тривалість провадження
5. Виконання судових рішень

Практичні завдання:

Для вирішення практичного завдання проаналізуйте нижченаведені кейси за таким алгоритмом:

Кейс 1

Заявники народилися у 1968 та 1970 роках відповідно. Перший заявник, пан Свінарєнко, зараз відбуває покарання у вигляді позбавлення волі в Мурманській області. Другий заявник, пан Сляднєв, проживає в селище Сінегор'є Ягоднінського району Магаданської області.

У 2002 році Слідче управління по Далекосхідному федеральному округу Слідчого комітету при Міністерстві внутрішніх справ розпочало кілька кримінальних проваджень проти пана Грішина.

Двадцять четвертого вересня 2002 року перший заявник був допитаний як один із підозрюваних у межах цих проваджень. 9 жовтня 2002 року його було заарештовано. У рішенні від 12 листопада 2002 року щодо його взяття під варту Магаданський міський суд зазначив, що злочини, у вчиненні яких він обвинувачувався, були вчинені під час трирічного випробувального строку згідно з рішенням Ягоднінського районного суду Магаданської області від 12 квітня 2001 року про засудження його за крадіжку та присудження п'яти років позбавлення волі з умовним звільненням від відбування покарання. Суд також зауважив, що він мав негативні відгуки з місця його проживання і що він порушив зобов'язання з'явитися перед слідчим органом. Відповідно до остаточного обвинувачення проти першого заявника, він обвинувачувався у розбої стосовно пана А.С. та пані Т.С. у вересні 2002 року як член банди, лідером якої був пан Грішин, а також у незаконному придбанні, зберіганні, перевезенні та носінні зброї.

Двадцятого січня 2003 року другий заявник, який відбував покарання у вигляді позбавлення волі після свого засудження Ягоднінським районним судом Магаданської області 26 липня 2002 року за заподіяння смерті з необережності за частиною першою статті 109 Кримінального кодексу Російської Федерації ("КК"), був допитаний як один із підозрюваних у провадженнях, розпочатих проти пана Грішина. 22 січня 2003 року йому було пред'явлено обвинувачення у таких злочинах:

(i) створення озброєної групи (банди) під керівництвом пана Грішина та участь у нападах банди на громадян у період з жовтня 2001 року до вересня 2002 року – за частиною першою статті 209 КК;

(ii) розбійний напад у жовтні 2001 року на пана В.Б., директора приватної золотозбагачувальної компанії, з використанням зброї та із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я, та з погрозою застосування такого насильства, вчинений організованою групою з метою заволодіння чужим майном у значному розмірі, – за частиною третьою статті 162 КК;

(iii) незаконне зберігання та перевезення дорогоцінних металів (промислового золота, нібито незаконно вилученого в пана В.Б.) у значному розмірі організованою групою у жовтні 2001 року – за частиною другою статті 191 КК;

(iv) вимагання (у пана В.Б.) у жовтні 2001 року з метою отримання права на майно під загрозою застосування насильства, вчинене організованою групою, – за частиною третьою статті 163 КК;

(v) розбійний напад на пана Я.Б. в жовтні 2001 року з використанням зброї та із застосуванням насильства, небезпечного для життя та здоров'я, та з погрозою застосування такого насильства, вчинений організованою групою за попередньою змовою шляхом незаконного проникнення у помешкання з метою заволодіння чужим майном в значному розмірі, – за частиною третьою статті 162 КК; та

(vi) незаконне придбання, зберігання, передача, перевезення та носіння вогнепальної зброї, вчинене організованою групою в жовтні 2001 року, – за частиною третьою статті 222 КК.

Третій судовий процес

Четвертого вересня 2007 року Магаданський обласний суд отримав матеріали кримінальної справи та відкрив провадження. ...

Суд присяжних у складі дванадцяти присяжних та двох заступників присяжних був утворений 5 лютого 2008 року з тридцяти чотирьох кандидатів у присяжні, які з'явилися перед судом, і судовий процес розпочався. Суд проводив п'ять або шість засідань щомісяця з лютого до червня 2008 року, два засідання у липні, чотири – у серпні (після перерви для відпустки присяжних з 1 липня до 18 серпня), одинадцять - у вересні, шість - у жовтні, десять - у листопаді та чотири - у грудні 2008 року. Деякі засідання проводилися без присяжних, оскільки вони стосувалися різних процесуальних питань, у тому числі прийнятності доказів та клопотань про дослідження доказів перед судом присяжних. Суд розглянув великий обсяг доказів, у тому числі покази більше сімдесяти потерпілих та свідків, численні висновки експертів.

...Тринадцятого лютого 2009 року обласний суд розпочав слухання усних доводів сторін.

Сьомого березня 2009 року суд присяжних виніс вердикт “невинуватості” стосовно першого заявника. Він визнав другого заявника винуватим у “самоуправних незаконних діях” та невинуватим за іншими пунктами обвинувачення.

Дванадцятого березня 2009 року обласний суд виніс рішення про звільнення другого заявника під підписку про невіїзд з міста свого проживання та законслухняну поведінку.

Дев'ятнадцятого березня 2009 року суд постановив своє рішення, виправдавши першого заявника, а стосовно другого заявника визнавши, що 11 жовтня 2001 року він, пан Грішин та пан Н.Г. (проти якого кримінальне провадження було припинено через його смерть) попросили пана Я.Б. повернути борг у сумі 100 000 рублів; після відмови пана Я.Б. це зробити пан Грішин та пан Н.Г. побили його; другий заявник побив пана С.К., який був свідком побиття пана Я.Б.; після цього вони відвели пана Я.Б. до його будинку та пан Грішин забрав в нього гроші в розмірі 247 000 рублів.

Обласний суд зауважив, що в матеріалах справи були суперечливі покази щодо другого заявника, який характеризувався негативно місцевою владою та дільничним уповноваженим міліції за місцем його проживання та позитивно – адміністрацією слідчого ізолятора, де він тримався під вартою, а також адміністрацією в'язниці, у якій він відбував своє покарання після попереднього засудження.

Обласний суд засудив другого заявника згідно з частиною другою статті 330 КК за “самоуправство” із застосуванням насильства до двох років та десяти місяців позбавлення волі, скасував умовне звільнення від відбування покарання відповідно до вироку 2001 року, оскільки новий злочин був вчинений під час умовного строку, та, після додавання скасованого умовного вироку, присудив йому загалом чотири роки та п'ять місяців позбавлення волі; суд звільнив його від відбування покарання в частині, яка стосувалася засудження за частиною другою статті 330 КК, оскільки строк давності притягнення до відповідальності за відповідним злочином вже збіг, і визнав, що він вже відбув решту свого строку позбавлення волі з огляду на його тримання під вартою з 24 квітня 2003 року до 22 червня 2004 року та з 6 грудня 2005 року до 12 березня 2009 року, що становило

чотири роки, п'ять місяців та шість днів загалом. Суд виправдав його за іншими пунктами обвинувачення.

Під час тримання заявників під вартою вони перевозилися міліцією до Магаданського обласного суду із слідчого ізолятора. Під час судових засідань вони сиділи на лавці, оточеній з чотирьох сторін металевими дротами 10 міліметрів у діаметрі. Площа оточення становила 255 сантиметрів у довжину, 150 сантиметрів у ширину та 225 сантиметрів у висоту із сіткою Рабиця на стелі та дверима, які також були виготовлені з металевих дротів. Відстань між металевими дротами була 19 сантиметрів.

Озброєна міліцейська охорона знаходилася поруч з металевим огородженням. Завжди були присутні два охоронці на одного взятого під варту: вісім міліціонерів загалом під час першого та другого судового процесу та шість міліціонерів для заявників і ще одного підсудного під час третього процесу.

Після того як виправдувальний вирок першого заявника набрав законної сили, він подав позов проти держави щодо завданої шкоди внаслідок кримінального провадження проти нього.

Двадцять третього жовтня 2009 року Магаданський обласний суд присудив йому 18 569 рублів у якості компенсації матеріальної шкоди у розмірі допомоги з безробіття, яка не була йому виплачена внаслідок його тримання під вартою. 17 грудня 2009 року Верховний Суд Російської Федерації підтвердив рішення обласного суду.

Першого березня 2010 року Магаданський міський суд присудив першому заявнику 50 000 рублів у якості компенсації моральної шкоди, завданої йому внаслідок його кримінального переслідування, взяття з нього підписки про невиїзд та його тримання під вартою з 9 жовтня 2002 року до моменту звільнення після першого вердикту присяжних щодо його невинуватості від 22 червня 2004 та з 6 грудня 2005 року до 17 листопада 2006 року. Заявник оскаржив це рішення, стверджуючи, зокрема, що присуджена йому сума була несправедливою та необґрунтованою. 30 березня 2010 року Магаданський обласний суд відхилив скаргу заявника та залишив у силі рішення міського суду.

Кейс 2

До арешту заявники були головними керівниками і основними акціонерами концерну, до якого входила нафтова компанія «Юкос». Вони вважались одними з найбагатших людей в Росії. Перший заявник, пан Ходорковський, займався також політичною діяльністю: фінансував опозиційні політичні партії, програми технічної підтримки і НУО. Окрім того, широкомасштабні промислові проекти, які реалізовувала компанія «Юкос», суперечили політиці уряду на нафтовому ринку.

У 2003 році заявників було заарештовано і взято під варту за підозрою у шахрайській приватизації одного з комерційних товариств, яке входило до концерну. Після цього проти «Юкос» було порушено процедуру погашення податкової заборгованості і примусового виконання судових рішень, що призвело до ліквідації компанії. Заявникам були висунуті нові обвинувачення, зокрема в ухиленні від сплати податків шляхом створення у зонах з низьким рівнем оподаткування комерційних товариств, які не здійснювали жодної діяльності, а також подання неправдивих декларацій про прибуток. У 2005 році заявників було визнано винними у більшості пред'явлених обвинувачень. Їм було призначене покарання у вигляді дев'яти років позбавлення волі і відшкодування державі суми, що перевищувала 500 мільйонів євро, у якості

заборгованості зі сплати податку на прибуток підприємств. Суд апеляційної інстанції зменшив покарання до восьми років позбавлення волі. Заявників направили відбувати покарання до пенітенціарних закладів, розташованих за кілька тисяч кілометрів від їхнього помешкання у Москві.

Кейс 3

Заявник, громадянин Йорданії, прибув у Великобританію у 1993 році і одержав притулок. Його було ув'язнено з 2002 по 2005 рік, на підставі закону про безпеку, боротьбу з тероризмом і кримінальною злочинністю 2001 року. Після звільнення заявника, міністр внутрішніх справ повідомив його про постанову про екстрадицію. Між тим, з 1999 по 2000 рік, заявника було заочно засуджено у Йорданії за участь у терористичних актах із застосуванням бомб і встановлення вибухівки. У двох провадженнях, які закінчилися засудженням заявника, основним елементом доказів були звинувачувальні свідчення двох співвідповідачів, які згодом заявили, що їх було тортуровано.

У 2005 році, британським і іорданським урядами було підписано узгоджувальний меморандум, у якому було передбачено серію гарантій додержання норм міжнародного права захисту прав людини, у всіх випадках екстрадицій особи з однієї із Держав-Сторін до іншої. Меморандумом було також передбачено, що будь-яка віддалена із країни особа матиме змогу невідкладно і регулярно одержувати візити представника незалежного органу, призначеного сумісно двома урядами. Центр досліджень у галузі прав людини Адалех підписав згодом кадрову угоду з британським урядом, з метою такого представництва. У даній справі, до іорданського уряду було поставлено додаткові питання стосовно можливості нового провадження, і уряд надав свою відповідь. Заявник оскаржив рішення про екстрадицію з країни, проте британські суди, після уважного вивчення скарг, відмовили.